

ELEMENTS DE TOPONIMIA

11 - GEOGRAFIA - LO TERRITÒRI E LAS SUAS PARTICULARITATS

LA TOPONIMIA : QU'EI AQUÒ ?

La toponimia qu'ei ua sciéncia dab la mira d'estudiar l'origina deus noms de lòcs d'un país e de n'explicar lo sens. La micro-toponimia estudia lo nom deus lòcs-dits (bordalats, bòrdas, camins...)

La patronimia, que se ditz tanben antroponimia, qu'estudia lo nom de las personas. Antroponimia e toponimia son fòrça ligadas pr'amor sovent qu'an hargat un nom de lòc en partir d'un nom de familha, e vice-versa.

Que cau notar que daubuns noms de lòcs son pas aisits a descriptar, e sovent nos divèm contentar d'eméter ua ipotèsi d'interpretacion en atènder d'aver enfin ua explicacion definitiva.

REMARCAS PRELIMINARAS

Los noms de lòcs deu nòste parçan qu'estón formats dens las prumèras lengas coneishudas e parladas en país d'Òc (ligur, ibèr, cèlta o gallés e sustot lo latin), d'aves venguen de mots germanics importats a mesura de las invasions successivas, d'aves neishón a l'epòca romana, deu sègle Vau au sègle Xau.

Aqueths mots se tornèn trobar en occitan, que los prumèrs escriuts ne datan deu sègle Xau. Qu'ei a'n aqueste periòde que se multipliquèn las formacions occitanas que son las mes numerosas e tanben las mes conegudas.

Lo francés qu'ei ua lenga que penetrèt Occitania sonque recentament. E donc, que i a sonca un centenat d'annadas que se harguèn los noms de lòcs en francés (Ex : Bellevue, Jolimont).

Los noms occitans son enqüèra majoritaris per tots los país d'Òc. Que hè donc necèra, ende tot estudi toponimic d'un terrador, ua coneishénça minimau de l'evolució de la sua istòria e de la sua lenga.

La toponimia ei un utís preciós que nos aufreish ua pièla de renshaments sus la natura deu sòu, lo relhèu, la fauna, la flòra, l'exposicion deus terrenhs, las culturas, las manifestacions de l'activitat umana, l'evolucion deus paisatges, l'economia, l'istòria...

QUAUQUAS ARRASICS O EXEMPLES CHARACTERISTICS

Las mes ancianas arrasics toponimicas son ça'mpar las qui descriven lo paisatge :

1. Arrasics pre-indo-europèas :

- **l'aiga :**

arrasics que signifiquen "aiga", "arriu"... qu'an nomenat fòrças arrius deus nòstes parçans - Tarn : arrasic **TAR** + sufixe **-NO**...

Lo sufixe **-ONA** = "arriu" que se tròba dens Garona, se torna trobar dens la Drona (Dordonha) e la Droma.

Autas arrasics ende designar l'aiga : **SOR / AS / DUR – DOUR** (Ador) / **AR** (Arrats).

- **la natura deu sòu :**

arrasics vengudas deu Mediterranèu :

Arrasics **KAL / KAR** : "Pèira / Ròca" / **QUER - QUIER** (Variantas : **CHER / CHIER**) / **CLAP** : "Aclapat, pilòc de calhaus" / **CALM** : "Hautor planèra" / **CANT** : "La pèira".

- **lo relhèu :**

arrasics vengudas de l'Oraloaltaïc o de l'Alpin :

Arrasics **ALP** (variantas **AUP / ARP**) : "Hauta montanha" / **PIC / PIT** : "Montanha ponchuda" / **SARR / SERR** : "Montanha alongada" / **CUC / TUC / TRUC / SUC** : "Montanha arredonida".

*Un exemple particular : Garona : Arrasic **GAR** : Pèira + **ONA** : Arriu : « Arriu calhavut ».*

2. Arrasics indo-europèas - noms comuns d'origina cèlta (o gallesa)

Artiga : terre défrichée / **broh** : bosquet / **casse, casso** : chêne / **barta** : broussaille / **clòt, cròs** : creux / **cava** : grotte / **lauza** : ardoise.

3. Noms Latins

Los toponimes d'origina latina son fòrça numerós. Que son mes que tot noms de personas seguits d'un sufixe latin (**-anum, -anicum / -one**...) o aquitano-roman (**-acum**) que signifiquen « la proprietat, lo domèni ».

- Noms en **-ac** :

sufixe **-acos** (aquitano-roman **-acus**) a comptar deu sègle IIau de la nòsta èra.

- Noms en **-an** :

deu sufixe latin **-anum**.

Marsan : domèni de Martius / Pompinhan (Pompinius) / Cornelhan (Cornelius) / Samatan (Samatius) / Frontinhan...

- Noms en **-us** (chafres) e en **-ius** (noms de familhas : gentilices) :

Aubin (domèni de Albius), Crespin (Crespius)...

4. Noms germanics

- Noms en **-ens** deu sufixe germanic **-ingos** (apartenéncia)

qu'a balhat en occitan **-ens, -encs, -enx** : Escatalens (de Scatalo). De la medisha origina Brunhens, Nolens, Ramozens, Flamarens, Urdens (Gèrs), Tonens (L & G), Morcencs (Lanas),...

- Noms comuns **germanics** qui an balhat toponimes :

bòrda : cabane, ferme / **bòsc** : bois / **garda** : défense / **sala** : résidence seigneuriale.

5. Noms occitans

- **Lo relhèu** :

* **Plana, plan** : plaine, plateau / **sèrra** : colline / **mòta** : butte / **mont** : mont, hauteur.

* **Podium** (latin) : hauteur, balherà **Puèg, Poi** (Gasconha), Poipetit (Gasconha) francizat en Pouypetit...

* **Vath** (vallée), Malavath, la Valeta, La Riba, Autariba (Auterive) / **Coma** (Gasconha) : la combe...

- **L'orientacion** :

Sorelhat, solan : l'adret (sud) / **paguèra** : l'ubac (nòrd) / **davant** : levant (èst) / **darrèr** : couchant (oèst).

- **L'aiga** :

Aiga : l'eau / **buc, buguet** : source o ruche / **dotz** : source / **font, hont** en Gasconha : source, fontaine / **Isla** : île - L'Isla de Haut (L'Isle-en-Dodon, en amont sus Sava), L'Isla de Baish (L'Isle-Jourdain, en avath) / **riu, arriu** : ruisseau / **saut** : cascade / **varat** : fossé.

- **La flòra** :

Aubar : saule blanc / **barta** : terrain couvert de broussailles / **casse, casso** : chêne / **castanhèr** : châtaignier / **hrèisho** : frêne / **mesplèr** : nèflier / **noguèr** : noyer / **perèr** : poirier / **romèc, arromèc** : ronce / **rosèr, arrosèr** : rosier / **seuva** : forêt / **toja** : ajonc épineux.

- **La fauna :**

Auriòu : loriot / **craba** : chèvre / **hormic, ahromic** : fourmi / **garia** : poule / **graulha** : grenouille / **paloma** : pigeon ramier / **vaca** : vache / **vop** : renard...

- **Agricultura, industria :**

Coderc : pâture près d'une ferme / **erm** : désert, lieu inculte / **harga** : forge / **lana** : lande / **teulèra** : tuilerie / **vergèr** : verger / **vinha, vinhau, vit** : vignoble.

- **Los camins, las rotas :**

Camin : chemin / **carrèra** : rue / **còsta** : côte / **estrada** : route / **horca, horquet** : carrefour / **peirada** : route empierrée / **palanca** : passerelle / **viòt** : sentier.

- **L'abitacion :**

Barraca, casa, cabana : habitations médiocres / **bòrda** : ferme / **cortada** : cour, ferme / **ostau, maison** : maison / **sala** : demeure seigneuriale.

Lo latin **villa** (maison de campanha, bòrda) qu'ei vengut **vila** / **villa** (hameau, village) puish au sègle XIII^{au}, aglomeracions qui an cèrts privilègis. **Borg** : bourg / **barri** : faubourg o hameau pròche d'ua aglomeracion / **castel, castèth** : vilòtas fortificadas a la seguida de la Crotzada contra los Albigés, o de la guèrra de Cent Ans.

- **Titol onorific :**

"**En**" : Monsieur ; "**Na**" : Madame.

<http://www.locongres.org/fr/ressources/toponymes-occitans>

FRISA CRONOLOGICA

LEXIC

SUFIXE

un afixe qu'ei un element brac que s'ajusta en un radicaü ende formar un mot. D'un costat se tròba lo prefixe, que se plaça avant lo radicaü, e de l'autre lo sufixe, que se plaça après lo radicaü. Ex. : in-flam-able, mau-contenta-ment, a-beura-der, eca...

FAUNA E FLÒRA

la biodiversitat correspon a l'ensemble de la diversitat deu monde viu. Que compren la fauna e la flòra, qu'ei a díser la totalitat de las fòrmas que prénguen los èstes vius (bèstias, vegetaus, micro-organismes) au beth miei deus environaments d'on víven e se multiplican...

PLURILINGÜISME (O TANBEN MULTILINGÜISME)

lo mot descriu lo hèit qu'ua persona o ua comunautat sia multilingüa, qu'ei a díser que sia capabla de s'exprimir en mantuas lengas...

QUESTIONS

1. Que semblan meslèu de descríver los noms de lòcs los mes ancians ? Balha quauques exemples d'arrasics.
2. E coneishes 1 o 2 exemples de toponimes (noms de lòcs) que venguen d'arrasics d'origina indo-europèa ? D'origina latina ?
3. E saberés tornar trobar la significacion deus noms que seguishen : solan / casso / bòrda / arriu / teulèra ?
4. E podèm balhar facilament l'origina e la significacion de tots los noms de lòcs ?

ACTIVITATS

1. En partir d'ua carta de Gèrs, relhèva sus un tablèu de 2 colonas los noms deus vilatges e de las vilas que s'acaban per **-ac** (exemple SIRAC), e puish per **-an** (exemple MARSELHAN).
2. Ensaja d'imaginar los noms de personas que correspónen a quauqu'uns d'entre eres.

Erasmus+

CE PROJET A ÉTÉ FINANCÉ AVEC LE SOUTIEN DE LA COMMISSION EUROPÉENNE

ACPPG

Editions ACPPG